

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ АГРАРНОГО КРЕДИТУВАННЯ

FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF STATE REGULATION OF AGRICULTURAL LENDING SYSTEM

УДК 631.162:338.434

<https://doi.org/10.32843/infrastuct40-14>

Зоря О.П.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Зоря С.П.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Салогуб І.І.

здобувач кафедри фінансів і кредиту
Полтавська державна аграрна академія

Zoria Oleksii

Poltava State Agrarian Academy

Zorya Svitlana

Poltava State Agrarian Academy

Salohub Iryna

Poltava State Agrarian Academy

У статті проведено розроблення й обґрунтування теоретико-методологічних засад організаційно-економічного механізму державного регулювання системи аграрного кредитування. Встановлено, що чинна сьогодні система державного регулювання аграрного кредитування, заснована на субсидуванні, значному рівні прямої державної підтримки й низькому рівні покриття цільових витрат, є малоефективною та не дає змоги реалізувати функції інституту кредитної підтримки аграрної сфери, забезпечувати рівний і повний доступ аграрних товаровиробників до кредитних ресурсів. Розроблено модель розвитку організаційно-економічного механізму державного регулювання системи кредитування аграрного виробництва, ключовим моментом якої є комплексний і перспективний характер формування основних напрямів її регулювання, що забезпечує необхідну рівновагу всіх елементів системи й дає змогу зробити її функціонування оптимальним та високоефективним.

Ключові слова: кредитування, аграрне виробництво, державне регулювання, ефективність, стимулювання.

В статье проведены разработка и обоснование теоретико-методологических основ

организационно-экономического механизма государственного регулирования системы аграрного кредитования. Установлено, что действующая сегодня система государственного регулирования аграрного кредитования, основанная на субсидировании, значительном уровне прямой государственной поддержки и низком уровне покрытия целевых расходов, является малоэффективной и не позволяет реализовать функции института кредитной поддержки аграрной сферы, обеспечивать равный и полный доступ аграрных товаропроизводителей к кредитным ресурсам. Разработана модель развития организационно-экономического механизма государственного регулирования системы кредитования аграрного производства, ключевым моментом которой является комплексный и перспективный характер формирования основных направлений ее регулирования, что обеспечивает необходимое равновесие всех элементов системы и позволяет сделать ее функционирование оптимальным и высокоэффективным.

Ключевые слова: кредитование, аграрное производство, государственное регулирование, эффективность, стимулирование.

The paper elaborates and substantiates the theoretical and methodological foundations of the organizational and economic mechanism of state regulation of the agrarian lending system. It is established that the current system of state regulation of agrarian lending is based on subsidization, a considerable level of direct state support and low level of target cost coverage is ineffective and does not allow realizing the functions of the institute of credit support of agrarian sphere, to provide equal and full access to agrarian commodity producers. The model of development of the organizational and economic mechanism of state regulation of the system of crediting of agricultural production has been developed. It is determined that the main directions of development of state support of agricultural commodity producers in the sphere of crediting should be: system of interaction of credit organizations of all levels on the basis of a comprehensive and systematic approach to solving the problems of general development of agricultural production; monitoring of credit relations in the agricultural sector, ensuring the financial security of credit institutions and protecting the economic interests of agricultural producers; methodological and informational support of credit relations; state support of agricultural producers in the organization of purchases of products on the basis of credit agreements; support for innovative projects in the agricultural sector. Conditions must be created to ensure that borrowers have full and equal access to credit, which requires the establishment of an appropriate rural banking infrastructure to provide credit services not only in each district center but also at the rural community level. The practical significance of the study lies in the fact that its scientific-theoretical results, practical proposals, conclusions and generalizations form the scientific basis for the development of directions of state regulation of the credit system in agricultural production. The implementation of the proposed measures will help to increase the efficiency of agricultural production and ensure the process of sustainable development of the agricultural sector of the economy.

Key words: *crediting, agrarian production, state regulation, efficiency, incentives.*

Постановка проблеми. Світовий досвід показує, що у ринкових умовах господарювання аграрні товаровиробники практично не можуть отримувати дохід, достатній для постійного здійснення розширеного відтворення тільки за рахунок реалізації виробленої продукції. Нині, на нашу думку, ефективний розвиток аграрного виробництва можливий лише за активної державної участі. Також слід визнати, що аграрне виробництво ніколи не зможе бути галуззю, вільною від державного регулювання, внаслідок досить низької еластичності попиту та цін на продукцію. У країнах з високоефективним аграрним сектором добре розвинені й давно функціонують різні напрями державної допомоги аграрному виробництву, одним з яких є пільгове кредитування. Роль держави у вирішенні

проблеми формування інвестиційних ресурсів аграрної сфери є основоположною, саме тому державна підтримка залучення інвестицій в аграрне виробництво набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти державного регулювання системи кредитування аграрного виробництва досліджувались і висвітлені в роботах багатьох вітчизняних учених. Значний внесок у розгляд цього питання зробили Ю. Алескерова [1], В. Аранчій [2], О. Гудзь [3], М. Дем'яненко [4], Г. Калетнік [6], Ю. Лупенко [5], О. Малій [7], М. Малік [5], О. Непочатенко [8], Н. Правдюк [10], П. Саблук [9], О. Шпикуляк [5] та багато інших науковців. Незважаючи на значну кількість досліджень з цієї проблеми, багато

теоретичних та методичних питань, пов'язаних із формуванням організаційно-економічного механізму державного регулювання системи аграрного кредитування в сучасних умовах, залишаються не до кінця вивченими, що обумовило актуальність та необхідність дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розробленні й обґрунтуванні теоретико-методологічних засад організаційно-економічного механізму державного регулювання системи аграрного кредитування. Завданнями статті є:

– формування концептуальної моделі державного регулювання системи аграрного кредитування;

– розроблення моделі розвитку організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного кредитування;

– пропонування основних напрямів розвитку державної підтримки аграрних товаровиробників у сфері кредитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведені дослідження показують, що чинна сьогодні система державного регулювання аграрного кредитування заснована на субсидуванні, значному рівні прямої державної підтримки й низькому рівні покриття цільових витрат. На наш погляд, вона є малоєфективною та не дає змоги реалізувати функції інституту кредитної підтримки аграрної сфери, забезпечувати рівний і повний доступ аграрних товаровиробників до кредитних ресурсів. Вирішення наявних завдань потребує вдосконалення ринкового й державного механізмів кредитування аграрного виробництва. З одного боку, це забезпечить реалізацію функцій інституту кредитної підтримки аграрної сфери, а з іншого боку, сприятиме розвитку його комерційної діяльності, створить умови для отримання прибутку.

Використання окремих інструментів у ході реалізації економічних реформ дало можливість державі створити різні дієві механізми аграрного кредитування, такого як пільгове, централізоване, комерційне, товарне, вексельне, кооперативне, лізинг, субсидування відсоткових ставок за кредитами, створення державних інститутів з кредитування аграрних товаровиробників.

Регулювання державою всієї кредитної системи в аграрній сфері може реалізовуватися у формі відпрацювання особливих норм, правил, процедур і санкцій, які сприятимуть полегшенню взаємодії кредитної системи та аграрних товаровиробників, задля задоволення взаємовигідних інтересів (рис. 1). Нині чітко простежується орієнтованість органів державного управління на розроблення та впровадження інституційних форм кредитної підтримки, призначенням яких є створення фінансово-економічних умов для розвитку аграрних товаровиробників шляхом формування різних меж поведінки.

Державне регулювання кредитної системи в аграрній сфері вимагає застосування комплексного системного підходу задля формування ефективної фінансово-кредитної інфраструктури в аграрному секторі, пов'язане зі значною кількістю зворотних зв'язків та має бути націлене на подолання гострої нестачі джерел фінансування у суб'єктів галузі. Задля застосування комплексного підходу до вирішення завдання формування розвинутої кредитної інфраструктури на базі запропонованої вище концептуальної моделі була розроблена модель розвитку організаційно-економічного механізму державного регулювання системи кредитування аграрного виробництва (рис. 2).

Ключовим моментом, згідно з розробленою моделлю, є комплексний і перспективний характер формування основних напрямів її регулювання, що забезпечує необхідну рівновагу всіх елементів системи й дає змогу зробити її функціонування оптимальним та високоефективним. Для вирішення зазначених проблем запропонований цілком конкретний економічний регулятор, а форми здійснення та механізми реалізації регулювання можуть значно трансформуватися залежно від питань, які постають на кожному напрямі. Це дасть змогу подолати обмеження, які стримують розвиток системи аграрного кредитування, а також доповнить і розширить спектр її діяльності.

Нині неможливо стабілізувати та ефективно розвивати аграрне виробництво без конструктивної участі держави. У тих країнах, де аграрне виробництво є високопродуктивним, функціонують стабільно діючі системи державної підтримки аграрного сектору, основною формою яких є встановлення різноманітних пільг, які, як правило, встановлюються у вигляді субсидування відсоткових ставок за видаваними кредитами. Окрім того, ще однією формою державної участі є фінансування різних інвестиційних проєктів на вигідних для всіх учасників процесу умовах. Діючі в нашій країні напрями державної підтримки аграрного сектору не сприяють отриманню стабільного прибутку більшістю товаровиробників, що не дає можливості розвивати виробництво на розширеній основі.

У системі державної підтримки аграрних товаровиробників необхідно формувати адекватний нинішнім умовам кредитний механізм, у якому доцільно узгодити всі рівні підтримки з різними інструментами правового й економічного характеру. Основною метою цього механізму є надання фінансових ресурсів аграрним товаровиробникам для високопродуктивного виробництва продукції, фінансування заходів щодо підвищення якості сільськогосподарських угідь, охорона навколишнього природного середовища, розвиток сільських територій, запобігання відтоку населення із сільської місцевості, підвищення життєвого рівня працівників.

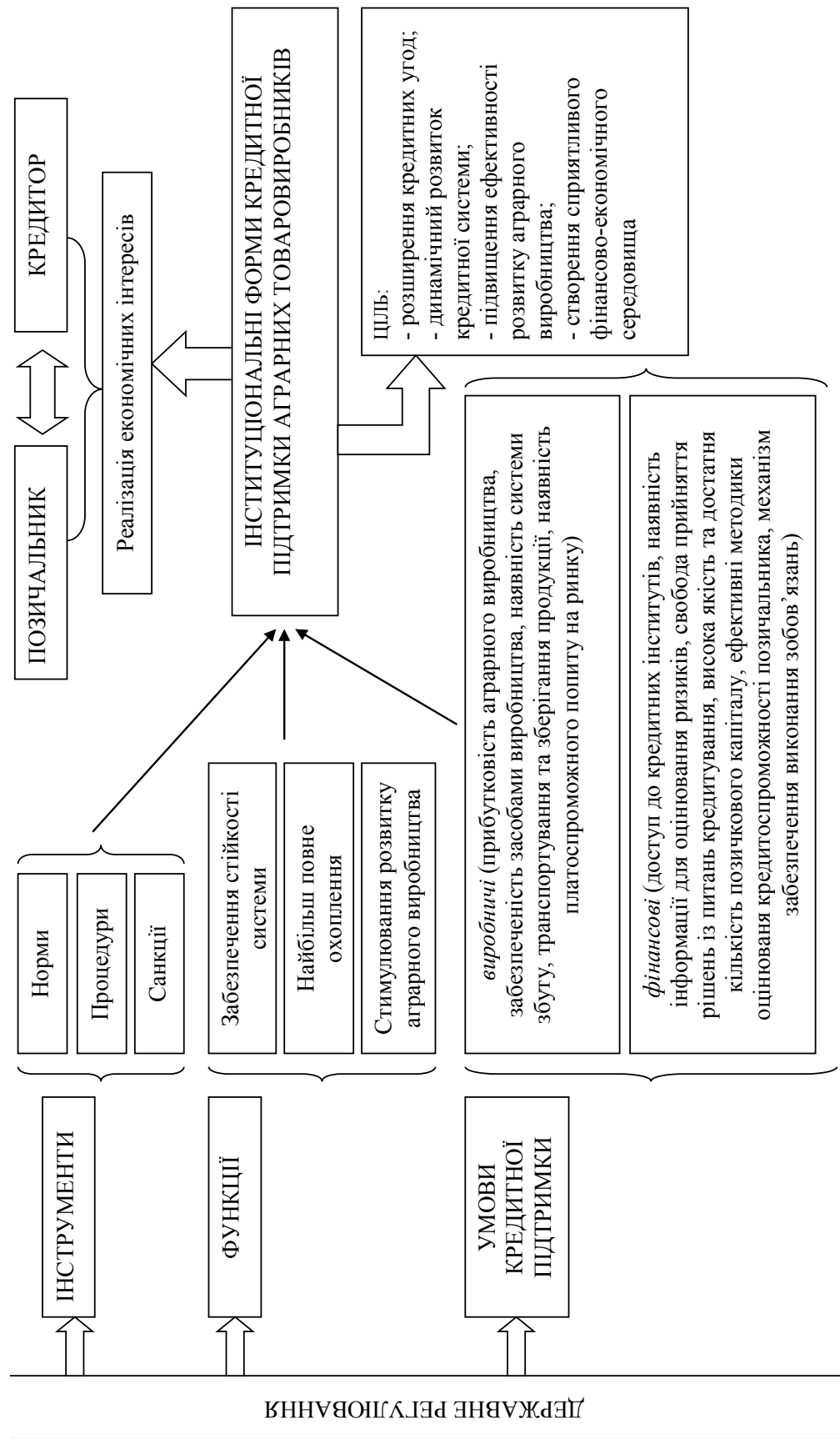

Рис. 1. Концептуальна модель державного регулювання системи аграрного кредитування

Джерело: розроблено авторами на основі [1; 2; 3; 4; 7; 8; 9]

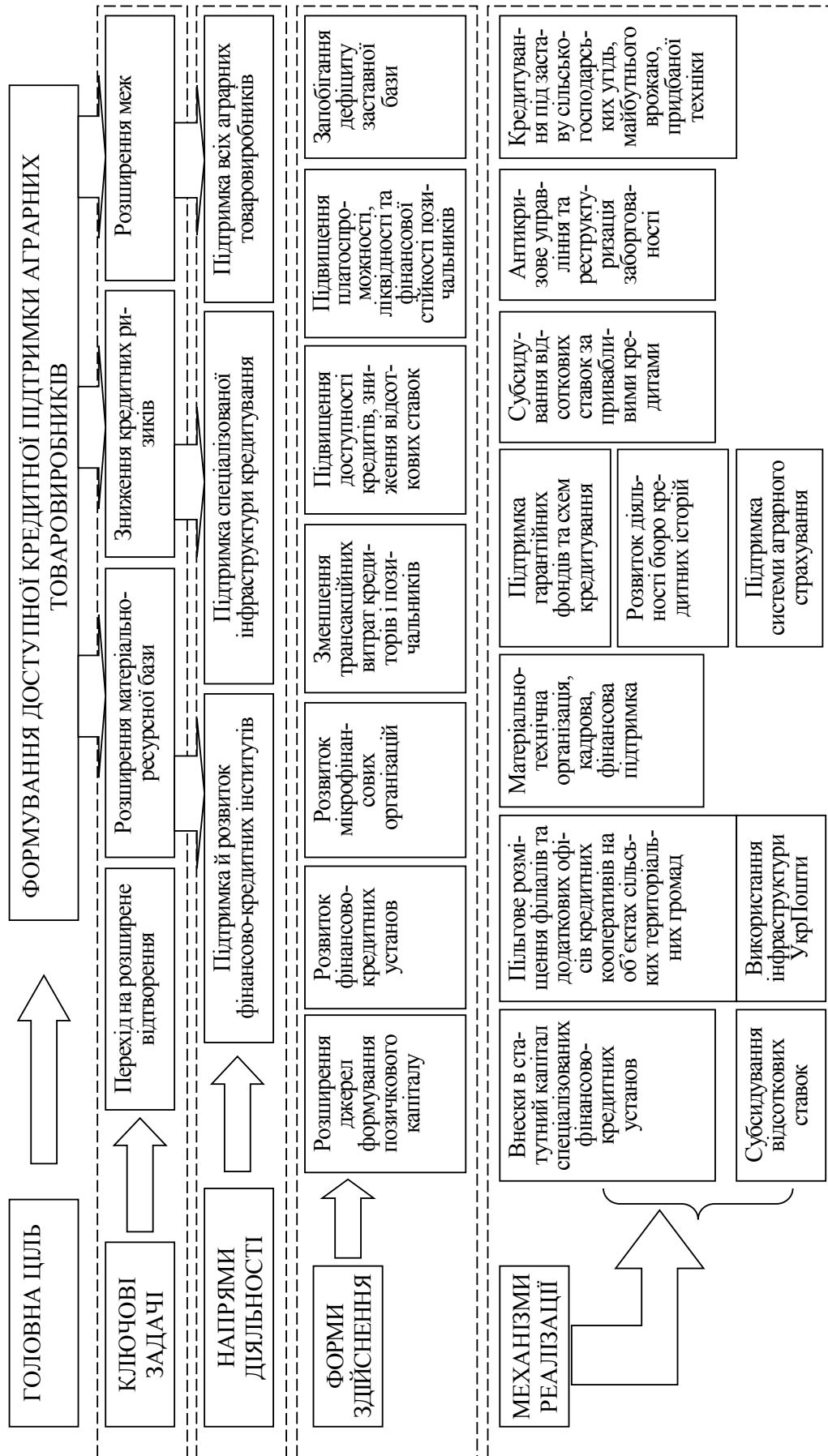

Рис. 2. Модель розвитку організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного кредитування

Джерело: розроблено авторами на основі джерел [1; 2; 3; 4; 7; 8; 9]

Основними напрямками розвитку державної підтримки аграрних товаровиробників у сфері кредитування, на нашу думку, повинні стати:

– система взаємодії кредитних організацій всіх рівнів на базі комплексного й системного підходу до вирішення завдань загального розвитку аграрного виробництва;

– проведення моніторингу кредитних відносин в аграрному секторі, забезпечення фінансової безпеки кредитних організацій і захисту економічних інтересів аграрних товаровиробників;

– методичне та інформаційне забезпечення кредитних відносин;

– державна підтримка аграрних товаровиробників під час організації закупівель продукції на основі кредитних угод;

– підтримка інноваційних проєктів в аграрному секторі.

Висновки з проведеного дослідження.

Узагальнення вищевикладеного дало змогу зробити висновок, що в Україні нині створена певна база для розвитку кредитування аграрних товаровиробників, проте нинішній її стан залишається не зовсім дієвим, оскільки не усунені основні причини нестійкого фінансового становища багатьох аграрних підприємств, що не дає можливості ефективно функціонувати системі кредитування. Державна підтримка аграрного виробництва здебільшого спрямована на субсидування витрат короткострокового характеру, що позначається на зниженні можливостей для розширеного відтворення. Наявна система державної підтримки не здатна, на нашу думку, повністю вирішити накопичені проблеми в аграрному секторі. Розширення меж кредитування, підвищення доступності кредиту мають забезпечуватися на основі розвитку мережі додаткових офісів спеціалізованого кредитного інституту. Необхідно створити умови, які забезпечують повний та рівний доступ позичальників до кредитних ресурсів, що вимагає створення відповідної розвиненої банківської інфраструктури в сільській місцевості для надання кредитних послуг не тільки в кожному районному центрі, але й на рівні сільських громад.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алескерова Ю. Державне регулювання фінансових процесів в агропромисловому комплексі. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 11. С. 209–214.
2. Аранчій В., Зоря О., Петренко І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2011. № 4. С. 120–124.
3. Гудзь О. Проблеми удосконалення державної фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів. Облік і фінанси АПК. 2005. № 6. С. 18–26.
4. Дем'яненко М. Кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору України. Економіка АПК. 2014. № 11. С. 5–14.
5. Лупенко Ю., Малік М., Шпикуляк О. та ін. Інноваційне забезпечення розвитку сільського госпо-

дарства України: проблеми та перспективи. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 516 с.

6. Калетнік Г., Ціхановська В. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ : Хай-Тек Пресс, 2010. 317 с.

7. Малій О. Фінансово-кредитні відносини в АПК : монографія. Харків, 2008. 210 с.

8. Непочатенко О. Державна підтримка підприємств АПК через удосконалення системи кредитування. Економіка АПК. 2008. № 8. С. 95–100.

9. Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери : наукова доповідь / за заг. ред. П. Саблука. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 342 с.

10. Правдюк Н. Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект. Облік і фінанси. 2016. № 4. С. 69–79.

REFERENCES:

1. Aleskerova, Ju. (2016), Derzhavne reguluvannya finansovyh procesiv v agropromyslovomu kompleksi [State regulation of financial processes in the agro-industrial complex]. Prychornomors'ki ekonomichni studii', 11, 209–214 [in Ukrainian].
2. Aranchii V., Zoria O., & Petrenko I. (2011). Kredyt u systemi finansovoho zabezpechennia investytsiinoho rozvytku ahrarnykh pidpryemstv [Credit in the system of financial provision of investment development of agrarian enterprises]. Visnyk Poltav's'koi' derzhavnoi' agrarnoi' akademii', 4, 120–124 [in Ukrainian].
3. Gudz, O. (2005), Problemi udoskonalennya derzhavnoi' finansovoi' pidtrimki pidpryemstv agropromyslovogo kompleksu cherez mehanizm zdeshevlennya kreditiv [Problems of improvement of state financial support of enterprises of agroindustrial complex through the mechanism of cheapening of loans] Oblik i finansy AПК, 6, 18–22 [in Ukrainian].
4. Dem'yanenko, M. (2014). Kredytnyi faktor stalogo rozvytku agrarnogo sektoru Ukrainy [Credit factor of sustainable development of the agrarian sector of Ukraine]. Ekonomika AПК, 11, 5–14 [in Ukrainian].
5. Lupenko, Yu., Malik, M., Shpykuliak, O. and other (2014), Innovatsiynne zabezpechennia rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Innovative software of development of agriculture Ukraine: Problems and Prospects], Institute of Agrarian Economy, Kyiv, Ukraine. 516 s. [in Ukrainian].
6. Kaletnik, H., Tsikhanovska, V. (2010), Finansovyi menedzhment: navch. posib. dlia stud. VNZ [Financial management]. Kyiv : Khai-Tek Press. 317 s. [in Ukrainian].
7. Maliy O. (2008). Finansovo-kredytni vidnosyny v AПК [Financial and credit relations in the agroindustrial complex]. Kharkiv, 210 s. [in Ukrainian].
8. Nepochatenko, O. (2008), Derzhavna pidtrymka pidpryemstv AПК cherez udoskonalennja systemy kredytuvannja [State support of agroindustrial complexes through improvement of lending system]. Ekonomika AПК, 8, 95–100 [in Ukrainian].
9. Sabluk, P. (2011), Orhanizatsiyno-ekonomichna modernizatsiya ahrarnoi' sfery [Organizational and economic modernization of the agricultural sector]. Kyiv : NNTs ІАЕ, 342 s. [in Ukrainian].
10. Pravdiuk, N. (2016), Ahrarni rozpysky yak alternatyvna forma kredytuvannia sil'skohopodarskykh pidpryemstv: oblikovyi aspekt [Agrarian receipts as an alternative form of crediting agricultural enterprises: accounting aspect]. Oblik i finansy, 4, 69–79 [in Ukrainian].